Anf. 79 ALI ESBATI (V): Fru talman! ”Vi är inte konsumenter i förhållande till välfärden, vi är medborgare.” Detta är kärnan i den väldigt viktiga och stundtals ganska klargörande debatt som vi har i dag. Vad ska vi vara i förhållande till väl-färden? Ska vi vara konsumenter, vars krav begränsas av ekonomisk köpkraft och social position och som i bästa fall får lov att glutta på ett redan dekorerat skyltfönster? Eller ska vi vara medborgare med rättigheter och ansvar och med förvissningen om att kunna få den bästa tillgängliga hjälpen utifrån våra behov och, inte minst, med möjligheten att kunna påverka själva utbudet? ”Vi är inte konsumenter i förhållande till välfärden, vi är medborgare.” Denna mening inleder överenskommelsen mellan Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, som på Vänsterpartiets initiativ slöts kort efter valet 2014. Den överenskommelsen har varit förutsättningen för ett budgetsamarbete mellan Vänsterpartiet och regeringen. Den har också utgjort plattformen för det omfattande utredningsarbete och politiska hantverk som har lett fram till en proposition som ska göra den gemensamt finansierade välfärden i vårt land bättre och starkare genom att få bort vinstjakten som drivkraft i dess verksamheter. Fru talman! Den gemensamt finansierade välfärden, som i bästa fall gör det möjligt för oss att bjuda varandra på det bästa vi för stunden kan få fram i vårt samhälle, har ett mycket starkt stöd i vårt land. Det är inte så konstigt. Det handlar ju inte bara om en stor-artad och värmande tanke, utan om någonting konkret och väldigt vardagsnära. Vi har alla varit med om välfärdens betydelse när vi har lämnat våra dyrbaraste till förskolan, när vi plötsligt tvingats uppsöka akuten efter en vurpa eller när en gammal förälder fått sin dagliga hjälp på ett äldreboende. Vi vet också vad det betyder när den välfärden av ett eller annat skäl funkar dåligt. Men att vi faktiskt kan ha tillgång till förskola, skola, äldreomsorg, socialtjänst, primärvård och akutvård, särskilt stöd vid funktionshinder med mera gratis eller till en låg kostnad förstår de flesta av oss gör livet tryggare och rikare. Därför går stödet för det även långt in i de borgerliga väljarleden. Det vet förstås företrädarna för högerpartierna i riksdagen. De vet att när de ropar sig hesa och blå på uppdrag av de fåtaliga kapitalägare som vill kunna fortsätta sätta sugrören i välfärdsmiljarderna re-presenterar de knappt ens sina egna väljarskaror. Det är därför de försöker blanda bort korten genom att prata om allt annat än kärnfrågan: Ska vi vara medborgare i förhållande till välfärden eller blott konsumenter? Hos Sverigedemokraterna blir det där ännu mer pinsamt tydligt. Här har vi ett parti som till och med lovade sina väljare att göra tvärtom. De låtsades vid behov vara engagerade i att stoppa pengarullningen från välfärden till riskkapitalister. Men så blev det roligare att bjudas på finkonjak hos näringslivslobbyisterna och viktigare att göra sin ekonomiska politik aptitlig för Moderaterna. För oss som hela tiden har vetat att Sverigedemo-kraterna är ett högerparti med fascistiska rötter är den här piruetten inte någon överraskning. För en del SD-väljare lär den ändå vara det, därav de märkliga bröst-tonerna från SD:s representant här i dag. Men låt oss en stund lämna den parlamentariska spelverksamhet som högerpartierna ägnar sig åt och återvända till den politiska kärnfrågan, alltså hur vi bäst organiserar den välfärd som de flesta säger sig slå vakt om. Den gemensamma välfärden har vuxit fram genom många människors möda. Vid de flesta steg har den varit motarbetad av reaktionära krafter på högerkan-ten. De styrande principerna bakom välfärden har dock inte bara stöd i breda lager av befolkningen, utan dessa principer har också nedfällts i de lagar som ska styra välfärdens verksamheter. Det är lagar som gäller också i dag men som vinstjakten i praktiken sätter krokben för. Så här står det till exempel i hälso- och sjukvårds-lagen: ”Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. [...] Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården.” Detta är alltså inte ett partiprogram utan lag, stiftad av Sveriges riksdag. I socialtjänstlagen slås det fast: ”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet [och] jämlikhet i levnadsvillkor.” I skollagen står det bland annat så här: ”En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.” Det här är någonting helt annat än det som styr kommersiell handel på en marknad – och det är poängen! Den oerhört viktiga fråga som den 850 sidor långa Reepaluutredningen har stött och blött är om det blir lättare eller svårare att uppfylla de här lagarna om det finns aktörer inom välfärden som sätter vinstmotivet främst och som har rätt att göra vilka övervinster
som helst ur de medel som ska gå till välfärdsverksamheter. Och det är ju så tydligt att det blir svårare. Det självklara för en ansvarsfull politisk ledning i folkets och välfärdens tjänst måste ju då vara hur vi ändrar det här som blev så fel. Det är vad den här pro-positionen i grunden handlar om, och det är vad högerns representanter i den här debatten avfärdar och obstruerar. Fru talman! Det är väl utrett, både i beredningsprocessen för den här propositionen och i andra rapporter, att vinstmotivet påverkar möjligheten till likvärdighet och till behovsstyrning inom välfärden, i konflikt med det som uttrycks i de lagar som styr verksamheterna. Från profitförsvararna hör vi i stället om innovation och dynamik. Och nog görs det innovativa saker för att säkra vinsterna. Vi har skolkoncerner som ser till att byta ut elever med arbetarbakgrund eller med behov av språkstöd mot elever som tack vare sina föräldrars bak-grund och samhällsposition har mindre behov av hjälp. Det kallas valfrihet. Det är det inte. Men det är lukrativt. Vi vet

också mer och tydligare hur de privatägda skolorna sätter så kallade glädjebetyg, betyg som inte återspeglar elevernas kunskapsnivå. Varför? Jo, för att det är en viktig del av marknadsföringen och därmed en viktig del av att kunna få profit. Att detta på ett väldokumenterat och mycket långt-gående sätt leder till motsatsen till att ”uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar” är ju inte de här bolagens sak. Men det är någonting som vi i den här salen måste ta ansvar för. Vi ser detsamma på område efter område i välfärden. När privata vårdcentraler etablerar sig där befolkningen är som friskast eller föredrar fler besök av patienter med enklare åkommor framför längre besök av patienter med komplexa besvär, då är det förstås inte något som främjar ”en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen”. Visst leder det till en viss typ av innovation men knappast en som har stöd i befolkningen, som betalar skatt till välfärdstjänsterna. Vinstdriften går ut över välfärdens organisering, och den går också ut över de som gör välfärden, det vill säga personalen. Det är inom de privata verksamheterna som vi finner lägre personaltäthet, lägre grad av behörig och utbildad personal och fler med osäkra anställningar. Överallt i den svenska välfärden finns det människor som sliter hårt för att vi ska få en fungerande äldreomsorg, förskola och sjukvård, oavsett ägandeform förstås. Men vid kommersiell drift ska de här personerna, förutom detta, också skrapa ihop profit till ägarna. Det är klart att det påverkar villkoren. Självklart påverkar också vinstdriften de kommunala verksamheterna. I den här debatten har vi hört anekdotisk bevisföring från höger: Här är det en grej som funkar dåligt inom kommunen! Självklart finns det en massa saker som funkar bättre och sämre över-allt, men det är det som är poängen: Det är hela systemet som sätts på prov. De skolor som inte sätter glädjebetyg eller inte lägger resurser på lockande reklam riskerar att få för få elever och tappa skolpeng. De äldreboenden där personalen har tryggare jobb och tar sig mer tid för de boende riskerar att bli utmålade som ineffektiva i kampen om pressade kommunala budgetmedel. Det är väldigt oklart hur alla de här exemplen på kommuner där saker kunde ha blivit bättre hade funkat bättre om Academedia hade fått ytterligare några hundra miljoner eller någon miljard ur samma pott. Fru talman! Så här ska vi inte ha det. Så här ska vi inte behandla den dyrgrip som välfärden är. Decennier av nyliberala marknadsexperiment i välfärden måste börja rullas tillbaka för att personalen ska kunna göra sitt jobb och för att vi medborgare ska kunna lita på den gemensamt finansierade skolan, äldreomsorgen, sjukvården och LSS-verksamheten. Den här propositionen erbjuder en modell, noga genomtänkt och väl genomarbetad, för att sålla ut de verksamheter inom några av välfärdens områden där ägarna sätter kommersiell avkastning och övervinster främst. Det är en modell som ger ökat utrymme till ideella verksamheter som i dag pressas av de kommersiella – en förändring som skulle se till att så mycket som möjligt av de pengar som är avsatta för välfärden också går till välfärden. Nu har vi lagt fram denna proposition på riksdagens bord, och det är upp till högerpartiernas representanter att förklara varför de hellre vill att välfärdspengar ska gå till riskkapitalister än till personal och verksamhet inom välfärden. Hittills har de verkligen inte lyckats så väl. Om de vid omröstningen på torsdag skulle svika välfärden och fälla förslaget är det ett löfte i alla fall från oss i Vänsterpartiet att det här blir en viktig fråga i valrörelsen. Då får ni som vill ha kvar sugrören ned i statskassan för de kommersiella koncernerna förklara er, även utanför den här salen, för dem som behöver välfärden och för dem som skapar välfärden. Lycka till! (Applåder)